

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

OOST EN WEST

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang“.

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR . . . . . HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
INLICHTINGDIENST . . . . . TELEFOON 4519.

KOLONIAAL

ARBEIDS- EN INFORMATIE-BUREAU „OOST EN WEST“:
TIJDELIJK HEULSTRAAT 17, DEN HAAG, TEL. 4519.

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie“, en gezonden aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Administrateur: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519.
Voor Advertentiën tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20, Telefoon intercomm. 2793, beiden DEN HAAG.

INHOUD: Indische Begroting 1915. — Vergadering van het „Ned. Genootschap“. — Uit de Oost-Ind. Mail. — Suriname. — Wat de Inlander zegt. — Wat de Chinees vertelt. — Van Vreemde Koloniën. — Oost- en West-Ind. Litt.-overzicht. — Mededeelingen.

Indische begroting 1915.

VI.

Afdeelingen V. Departement van Onderwijs en Eeredienst (f 21.5 miljoen).

De voornaamste uitgaven zijn:

Kosten van het Departement	f 318.000
Inspectie van het onderwijs	562.000
Middelbaar onderwijs	975.000
Europeesch technisch onderwijs	491.000
Indische artsenscholen	225.000
Opleiding van personeel voor het Europeesch lager en voortgezet en meer uitgebreid lager onderwijs	119.000
Europeesch voortgezet en meer uitgebreid lager onderwijs	293.000
Europeesch lager onderwijs	6.088.000
Voortgezet en vakonderwijs voor inlanders	1.115.000
Inlandsch lager onderwijs	2.060.000
Inlandsch gemeente onderwijs	890.000
Uitzending van benodigdheden voor het schoolwezen	350.000
Volksbibliotheken	89.000
Oprichting van volksscholen in Atjeh en Onderhoorigheden	120.000
Kunsten en wetenschappen	164.000
Eeredienst	879.000
Armwezen	294.000
Burgerlijke geneeskundige dienst	2.812.000
Stadsverbanden, inlandsche hospitalen, enz.	1.690.000
Woningverbetering ter bestrijding en voorkoming van het pestgevaar	250.000
Ondersteuning particuliere ziekenzorg	343.000

Voor de kosten van het Departement is op deze begroting f 84.000 meer uitgetrokken dan op die van het vorige jaar. Onder dit bedrag is begrepen eene som van f 66.000 voor blijvende versterking van het personeel. Deze versterking wordt dringend noodig geacht met het oog op de aanzienlijke uitbreiding en de talrijke veranderingen, welke het onderwijs in Indië, het bijzondere zoowel als het openbare, in de laatste jaren heeft ondergaan.

Middelbaar onderwijs. Openbare hogere burgerscholen met vijfjarigen cursus zijn gevestigd te Batavia (Koning Willen III school), Soerabaja en Semarang.

Gelden zijn aangevraagd voor de oprichting te Bandoeng van eene vierde zoodanige school. Een amendement van enkele leden der Tweede Kamer, strekkende om deze gelden niet toe te staan, werd met 40 tegen 25 stemmen verworpen (rechts tegen links).

Tot de inrichtingen voor openbaar middelbaar onderwijs worden nog gerekend de Prins Hendrikschool te Batavia (hogere burgerschool met driejarigen cursus met een handelscursus en een cursus voor de zeevaartkunde) en de handelscursus te Soerabaja. Laatstgenoemde instelling, welke thans nog op tijdelijken voet is ingericht, heeft haar ontstaan te danken aan de behoefte aan eenvoudig handelsonderwijs ten behoeve van personen, die meer uitgebreid lager onderwijs hebben genoten en reeds in den

handel werkzaam zijn. Gelden zijn uitgetrokken om tot de definitieve instelling van dien cursus te kunnen overgaan.

Voor de volgende vier particuliere hogere burgerscholen met driejarigen cursus voor meisjes is gerekend op een steun van regeeringswege tot een gezamenlijk bedrag van f 70.000 de hogere burgerschool met driejarigen cursus voor meisjes te Batavia, de meisjesschool te Soerabaja, de Prinses Julianaschool te Weltevreden en de Koningin Emmaschool te Noordwijk (Batavia).

Europeesch technisch onderwijs. Inrichtingen voor openbaar technisch onderwijs zijn: de Koningin Wilhelminaschool te Batavia (ter opleiding van machinisten, bouwkundigen en mijnbouwkundigen); de Koningin Emmaschool te Soerabaja (ter opleiding van machinisten en bouwkundigen); de burgeravondschoon te Soerabaja (ter opleiding van machinisten, suikermachinisten en bouwkundigen); de ambachtsschool te Batavia.

Voor subsidie aan de particuliere ambachtsschool te Semarang is een bedrag van f 12.000 uitgetrokken. Scholen tot opleiding van Indische artsen zijn gevestigd te Batavia en Soerabaja.

Opleiding van personeel voor het Europeesch lager en voortgezet en meer uitgebreid lager onderwijs. Er zijn drie normaalscholen (te Batavia, Semarang en Soerabaja), ter voorbereiding van het examen van hoofdonderwijzer(es), een normaal-cursus (te Batavia), ter voorbereiding tot het examen van onderwijzer en een kweekschool voor de vorming van inlandsche onderwijzers voor het Hollandsch-inlandsch onderwijs.

De steeds grooter wordende behoefte aan Europeesche onderwijzers dwingt naar middelen om te zien om ook uit Indië zelf meer en beter onderlegd personeel te betrekken dan tot dusver mogelijk is gebleken. Het denkbeeld is daarom overwogen in Indië eene opleidingsinrichting voor onderwijzers in het leven te roepen, aansluitende aan de scholen voor meer uitgebreid lager onderwijs en de Prins Hendrikschool. De omstandigheid, dat omtrent de levensvatbaarheid van eene dergelijke onderwijsinstelling groote onzekerheid bestaat, aangezien de Indische mannelijke jeugd tot dusver weinig roeping voor het onderwijzersvak heeft getoond, heeft het echter raadzaam doen achten voorloopig nog niet tot dien stap over te gaan, doch eerst den uitslag af te wachten van een proef met de opleiding van Indische jongelieden van Europeeschen landaard op 's lands kosten aan de Rijkskweekscholen in Nederland. Voor het nemen van dezen proef zijn bij deze begroting gelden uitgetrokken.

Europeesch voortgezet en meer uitgebreid lager onderwijs. Aan door den Gouverneur-Generaal aan te wijzen openbare lagere scholen kan een cursus van voortgezet en uitgebreid lager onderwijs worden verbonden. Het voornemen bestaat in 1915 het thans bestaande aantal van 10 cursussen met 2 te vermeerderen. Voor subsidie voor particuliere mulo-cursussen is f 50.000 uitgetrokken.

- Europeesch lager onderwijs.
Men telt in Indië thans:
- 189 openbare lagere scholen (waarvan 45 in de buitenbezittingen),
  - 32 particuliere lagere scholen (waarvan 1 in de buitenbezittingen),
  - 24 Hollandsch-Chineesche scholen (waarvan 10 in de buitenbezittingen),
  - 15 Hollandsch-inlandsche scholen (waarvan 11 in de buitenbezittingen).

Het voornemen bestaat in 1915 het aantal Hollandsch-Chineesche scholen uit te breiden met 4.

In het voorbereidend lager onderwijs wordt voorzien door het particulier initiatief. Uit 's lands kas kan aan scholen van voorbereidingsonderwijs subsidie worden verleend.

Onder het bedrag van f 6.088.000 voor Europeesch lager onderwijs is eene som van f 595.000 voor subsidie aan het particuliere onderwijs begrepen.

Voortgezet en vakonderwijs voor inlanders. Voor dit onderwijs bestaan, behalve de reeds genoemde artsenscholen, de volgende inrichtingen:

School tot opleiding van inlandsche rechtskundigen. Opleidingsscholen voor inlandsche ambtenaren (9). Kweekscholen voor inlandsche onderwijzers (20, waarvan 14 particuliere).

Opleidingsschool voor inlandsche ambtenaren, tevens kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Makassar. Hoofdschool te Tondano.

Normaal-cursussen tot opleiding van inlandsche hulp-onderwijzers (16).

Aangezien de bij wijze van proef in het leven geroepen normaal-cursussen voor de opleiding van hulp-onderwijzers bij de inlandsche scholen der 2e kl. niet geheel aan de verwachting beantwoorden, wordt het wenschelijk geoordeeld over te gaan tot de oprichting van voorloopig 4 normaalscholen, welk aantal geleidelijk tot 7 à 8 zal worden uitgebreid. Op deze inrichtingen zal in een 4-jarigen cursus een uitgebreider en degelijker onderricht dan op de normaal-cursussen gegeven worden, zoodat alle vakken ten volle tot hun recht zullen komen. De bestaande normaal-cursussen zullen door de oprichting van de voorgestelde normaalscholen met het oog op de stijgende behoefte aan onderwijzend personeel voorloopig geenszins overbodig worden.

Voor subsidie aan de 14 particuliere kweekscholen is f 213.000 uitgetrokken.

Inlandsch lager onderwijs. Door de verandering van de inlandsche scholen der eerste klasse in Hollandsch-inlandsche scholen (zie bij Europeesch lager onderwijs) vallen onder het inlandsch lager onderwijs alleen nog de inlandsche scholen der tweede klasse.

Op Java en Madoera worden thans 750 openbare inlandsche scholen der 2e klasse aange getroffen. Het voornemen bestaat dat aantal uit te breiden tot omstreeks 1700. Die uitbreiding zal geschieden naar den regel, dat elk onderdistrict eene school dient te bezitten, voor zoover aan zulk eene onderwijsinrichting behoefte blijkt te bestaan en in die behoefte niet voldoende van particuliere zijde wordt voorzien. Voor 1915 wordt gerekend op 60 nieuwe scholen.

Ook in de buitenbezittingen doet zich in sterke mate de behoefte gevoelen aan uitbreiding van het aantal openbare inlandsche scholen der 2e klasse. Voor 1915 wordt aldaar op de opening van 65 nieuwe scholen gerekend.

Voor subsidiën aan particuliere inlandsche lagere scholen is f 608.000 uitgetrokken.

Inlandsch gemeenteonderwijs. Aan het volksonderwijs, dat uitgaat van de inlandsche gemeenten, wordt van Regeeringszijde steun verleend. Op Java en Madoera zullen in 1915 145 nieuwe scholen geopend worden.

Volksbibliotheken. Een bedrag van ruim f 32.000 is voor dit doel meer uitgetrokken dan ten vorige jare om in aansluiting aan bestaande volksbibliotheken voor Nederlandsch lezende inlanders meer gelegenheid te verschaffen om zich in die taal van geschikte lectuur te voorzien. Daartoe ligt het in de bedoeling aan 100 scholen (Hollandsch-inlandsche scholen en particuliere onder-

Hofl. van H. M. de Koningin.

O. C. L. VOSVELD,

Opticiën - Instrumentmaker.

Korte Poten 42 - Tel. 3957 - Den Haag.

Hofl. van H. M. de Kon.-Moeder

wijsinrichtingen) volksboekertijen van Nederlandsche boeken te verbinden.

Eeredienst. Voor den Protestantschen eeredienst zijn gelden uitgetrokken voor de bezoldiging van:

- 41 predikanten,
  - 27 hulppredikers,
  - 7 godsdienstleeraren,
  - 317 inlandsche leeraren;
- en voor den Roomsche-Katholieken eeredienst is gerekend op de bezoldiging van
- 33 geestelijken van den 1en, 2en en 3en rang en
  - 11 inlandsche hulpleeraren.

R. ZUYDERHOFF.

Vergadering van het „Ind. Genootschap“.

Tot onze spijt ontvingen wij de aankondiging van de door Mr. C. Th. van Deventer op 16 dezer voor dit Genootschap te houden lezing over „De ontwikkeling van het Bestuur in N. I.“ te laat, om die nog bijtijds, dus in ons vorig Weekblad, te kunnen opnemen.

Wij laten hier volgen den bij die aankondiging afgedrukten korten inhoud:

„Om aan Ned.-Indië het bestuur te geven dat bij de voortschrijdende ontwikkeling van land en volk past, dienen in de organisatie van dat bestuur de kiemen te worden gelegd van een natuurlijke groei en van aanpassing aan de zich wijzigende omstandigheden.

Men bereikt zulks niet door het centraal bestuur van een deel van zijn bemoedigen te ontheffen en dit deel over te dragen op de bestuurders van groote gewesten in welke het gebied van Ned.-Indië zou worden verdeeld. Een dergelijke overdracht toch brengt in de bestaande verhouding tusschen bestuurders en bestuurden geen wezenlijke verandering, maar roept daarentegen in de gewesten een nieuwe centralisatie en een versterkte ambtenaarsregering in het leven, terwijl zij bovendien de eenheid van het regeeringsgezag in gevaar brengt.

Beter is, het geheel gebied van Ned.-Indië zóó in te richten, dat medewerking van autonome gebiedsdeelen aan de uitoefening der algemeene bestuursstaak mogelijk wordt. Het toelaten tot die medewerking moet geleidelijk geschieden en verband houden met de toenemende ontwikkeling der inlandsche bevolking van Ned.-Indië.

Instandhouding van de bestaande gewestelijke raden en instelling van dergelijke raden in de gewesten waar zij thans nog niet zijn; instandhouding van de gemeenteraden en instelling van regentschaps- of afdeelingraden op Java en van zoodanige plaatselijke raden in de Buitenbezittingen als levensvatbaarheid kunnen hebben, is het aangevezen middel om tot de gedachte organisatie te komen.

Bij de samenstelling dier raden worde aan een met de volksontwikkeling verband houdend kiesrecht een ruime plaats toegekend.

Indien verder door een verbeterde opleiding der voor hogere rangen bestemde inlandsche ambtenaren, gepaard met een behoorlijke regeling der financiële positie, zoo van de Europeesche als van de inlandsche ambtenaren, de mogelijkheid in het leven wordt geroepen om het dagelijksch ambtelijk bestuur gaandeweg te doen uitoefenen door inlandsche ambtenaren, voorloopig nog onder leiding en toezicht van Europeesche, dan kan uit de samenwerking van in de maatschappij wortelende organen met bestuursambtenaren, de gewenschte decentralisatie worden verkregen, zonder dat daardoor aan de eenheid van het regeeringsgezag afbreuk zal worden gedaan.

De vorming van een lichaam, dat met de centrale regeering overleg pleegt over de wijze, waarop de gelden van Ned.-Indië het best worden besteed en dat uiting geven kan aan hetgeen in de verschillende bevolkingsgroepen omgaat, zal, door een organisatie als hierboven werd bedoeld, bevorderd kunnen worden.

In de dagbladen hebben over deze belangrijke rede uitvoerige verslagen gestaan, ook van hetgeen in het daarop gevolgde debat door de heeren van der Kemp, de Munnick, Abandanon en Tasman te berde werd gebracht. De brochure, waarin door het „Ind. Genootschap“ het geheel wordt gepubliceerd, zal zeker door vele belangstellenden ter hand worden genomen en de bestudeering van een en ander ter goeder plaatse haar invloed in het belang van N. I. niet missen.

Uit de O. I. Mail.

De Gezondheidstoestand.

Het cholera-rapport te Batavia van 7 Oct. meldt weer dertig bijgekomen gevallen. Overleden waren er zes en twintig; in behandeling nog twee Europeanen en een en dertig Oosterlingen.

Na zeer langen tijd van rust scheen de cholera plotseling het hoofd omhoog te willen steken. Voor de goedgang van het Strochoedenveem te Bandaran werd een Inlander aangetroffen, die vermoedelijk lijdende was aan cholera. De man werd onmiddellijk naar het stadsverband overgebracht; de plaats, waar hij had gelegen, werd met ruwe carbol besprenkeld, zegt het „Soer. Nwsblad.“ Des avonds werd in dezelfde buurt wederom een zieke Inlander gevonden, bij wien door dr. Klavereyden cholera is geconstateerd.

Dit waren vijf gevallen in één week tijds.

Brand.

Batavia scheen eind Sept. en begin Oct. j.l. aangetast door een brand-epidemie.

Groote branden op Pintoe Ketjil en Kemajoran werden

gevolgd door diverse reusachtige grasbranden op Goenoeng Sarië en een brandje in het „blinde“ gangetje, ergens op Oud Gondangdia.

Daarna een groote brand achter Laan Boengoer en toen de ontzettende Petodjobbrand op 1 October.

Denzelfden avond brand in kampoeng Tjikini, den volgende dag in de goedang der S. S. op Boekit Doeri. Zondag 4 October zware grasbrand op het Koningsplein, 's namiddags weer een zware brand op Sawah Besar, nabij Djembatan Boesoek.

Tegen half vier ongeveer ontstond brand in de kampoeng achter de werkplaatsen van Vorden.

Het vuur greep verwoed om zich heen en legde spoedig een groot deel van de reusachtige kampoeng in de asch. De rookkolommen lokten drommen volks naar Molenvliet.

De brandweer verscheen au grand complet en spoedig ter plaatse en door werkelijk krachtig en goed werken werd het gevaar na korten tijd bezworen.

In niet geringe mate droeg hiertoe bij het ferme optreden der politie, welke het verkeer direct en op rationeele wijze had geregeld. De terreinafzetting was zeer goed, zoo schrijft „De Javabode“ en vervolgt:

Toch kon men niet verhinderen, dat, behalve de vele tientallen inlandsche woningen, nog verbrandden vier à vijf Europeesche woningen en een zes of zeven Chineesche toko's, waaronder een rijtuigfabriek, eenige meubelmakerijen en houtzagerijen.

De schade wordt dan ook zeer hoog geraamd.

Aardbeving te Benkoelen.

De N. I. regeering verleende machtiging om over eene som van f 72000 te beschikken voor het sloopen en weder opbouwen van verschillende door de aardbeving min of meer vernielde landsgebouwen.

Thans is op voorstel van den legercommandant besloten voor verschillende landsdienaren te Benkoelen, wier woningen, volgens bevinding van den geniedienst, onbruikbaar zijn geworden, tijdelijke woningen te bouwen, waarvoor reeds een bedrag van ongeveer f 103000 beschikbaar is gesteld.

Nader zal worden beslist welke huishuren voor deze wijze van verschaffing van huisvesting zullen moeten worden betaald door de landsdienaren, die geen recht hebben op vrije woning.

De nieuwe wervingsordonnantie.

De ruim 5 jaren geleden, met ingang van 1 Juni 1909, in werking getreden ordonnantie, regelende de werving van inlanders op Java en Madoera tot het verrichten van arbeid ten behoeve van ondernemingen van handel, landbouw en nijverheid en openbare werken in de buitenbezittingen, voor zoover die werving niet door tusschenkomst van het openbaar gezag in het belang van den lande geschiedt, heeft, naar bekend, in de practijk niet voldaan, daar zij het begaan van ongerechtigheden van verschillende aard bij de werving niet heeft kunnen verhinderen.

In de „Javasche Courant“ van 5 Oct. j.l. is de bestaande ordonnantie ingetrokken en zijn nieuwe verscherpte bepalingen ter zake vastgesteld.

Opleiding van personeel voor de algemeene politie.

Bij wijze van tijdelijken maatregel is de formatie van het personeel der algemeene politie, zooals die is geregeld in verband met de bij de loopende begrooting daarvoor toegestane fondsen, uitgebreid met 1 adjunct hoofdcommissaris van politie op de daartoe staande bezoldiging van f 550 's maands.

De officieele berichten vermelden, dat met de waarneming dier tijdelijke betrekking belast is de commissaris van politie der 1ste klasse J. H. Misset. Deze ambtenaar is tevens à la suite van zijn korps gevoerd in verband met de omstandigheid, dat hij zal optreden als hoofd van den cursus tot opleiding van aspirant commissarissen van politie te Batavia.

Deze cursus zou 1 October 1914 geopend worden en is verdeeld in twee studie jaren, terwijl het aantal leerlingen ten hoogste 12 zal bedragen. Jaarlijks wordt met inachtneming van het aantal aspirant commissarissen van politie, waarop bij de begrooting gerekend is, bepaald hoeveel nieuwe leerlingen tot den cursus kunnen worden toegelaten.

Het toezicht op den cursus wordt uitgeoefend door den directeur B. B., aan wien de vaststelling van het voorloopig reglement voor den cursus en het programma der lessen is opgedragen.

De aan het hoofd van den cursus onder den titel van directeur gestelden adjunct-hoofdcommissaris van politie is belast met het dagelijksch beheer der inrichting en treedt op als leeraar in de politievakken, zoodat als instructeur voor de practische opleiding der aspirant-commissarissen van politie.

Verbetering van de bevloeiing.

Reeds lange jaren is het plan in behandeling de bevloeiing te verbeteren uit de leiding Pasir Koentoel, die gevoed wordt door de Tjimeta, in het district en de afdeeling Bandoeng der residentie Preanger Regentschappen.

Thans wordt nog geen 200 bouws door die leiding bevoeid, terwijl die bevloeiing nog herhaaldelijk gestoord is wegens te geringen aanvoer van water en het minder gunstig tracé. Ook de watervoorziening van het remonte-depôt bij Padalarang ondervindt daarvan de nadeelige gevolgen. Door het aanleggen van eene prise d'eau in de Tjimeta en in de Tjimenteng van eene nieuwe leiding en verdere werken zal in den bestaanden toestand ver-

De Haagsche Commissiebank

37-39 Prins Hendrikstraat - - - 's-Gravenhage.

Effecten - Coupons - Beleenin

Prolongatie - Deposito - C...

Safe-Inrichting.

P. G. JANSSEN'S

Luxe Verhuur Auto's,

iederden dag disponibel voor ritten door **BELGIË**

Auto's voor Trouwgelegenheid
.....Maand-Auto's.....

Eenig Adres:
**Koninginnegracht
1c,**

over Hoofdingang Dierentuin.

Men lette op Telefoon No.
H 852 en H 404.

Middelbare School v. Handel en Administratie, LAAN v. MEERDERVOORT 104 - 's-GRAVENHAGE.

EXTERNAAT en INTERNAAT.

AFD. A. **Bijzondere Middelbare Handelsschool** met als onderbouw eene H. B. S. met 3 j. cursus. Bij beschikking van Z. Exc. den Min. van Binnenl. Zaken **gelijkgesteld** met de openbare handelsscholen te Amsterdam, Rotterdam, etc.

AFD. B. **Bijzondere Hoogere Burgerschool met 5-jarigen cursus.** Eveneens officieel als zoodanig erkend. De 1e en 2e klasse van de beide richtingen vallen samen, zoodat over de keuze Handelsschool of H. B. S. 5-j. c. eerst beslist behoef te worden na het afloopen der 2e klasse. De school wordt ook door Meisjes bezocht. Prospectus en inlichtingen bij den Directeur

F. TIJMSTRA

C.L. BOUCHER
WOONT
PAPESTRAT 11
SPECIALITEIT IN
AMERIKAANSCH KANTOOR
ARTIKELN - VULPENHOUDERS
BOEKBINDERIJ - BOEKDRUKKERIJ
STEMPELINRICHTING

1ste Rotterdamse

Maatschappij van verzekering op het leven

Oudehavenkade Nr. 1. Plan C, Rotterdam.

Directie: P. R. MEES, J. BRUNSTING.

Levensverzekering

in elken vorm.

Hoofdvertegenwoordigster voor Ned. Oost-Indië
Firma **COSTER VAN VOORHOUT & Co.**
te Soerabaja.

betering worden gebracht, waardoor o.m. ook een 300 bouws droge gronden geregeld bevoeid zullen kunnen worden.
 De kosten van het werk zullen ruim f 28000 bedragen.
 Door de gemakelijkheid om thans koelies te krijgen, zal het werk spoedig kunnen worden uitgevoerd.
 Zoo lezen wij in de Ind. bladen.

Nieuwe Inlandsche scholen.

Ook in de residentie Riouw en Onderhoorigheden zullen een 4-tal inlandsche scholen der 2de klasse worden opgericht en wel te Terempa (afdeeling Poeloe Toedjoeh), te Tambelan (afdeeling Tandjong Pinang), te Tandjoeng Balei (afdeeling Karimon) en te Taloeck (afdeeling Indragiri).
 De voor de oprichting noodige gelden, in totaal circa f 29000 bedragende, zijn reeds toegestaan.

Opening Bestuurschool.

Op 1 Oct. j.l. had in allen eenvoud de opening plaats van de Inlandsche afdeeling der Bestuurschool. Nadat de Commissie van Toezicht het onderwijzend personeel en de studeerenden zich in de ruime binnengalerij van het gebouw vereenigd hadden, sprak de directeur de inlandsche ambtenaren toe.
 Hij wees hen op de moeilijke taak, die hun wachtte, nu zij, van uit het stille binnenland naar het groote Batavia waren overgeplaatst en spoorde hen aan niet te versagen, doch met naarstigheid te volharden in de aangevangen studie. Van de studeerenden werd verwacht, dat zij zich zouden inspannen om te willen, te weten en te kunnen.

Zoo toegerust zouden zij leidlieden van hun volk kunnen worden en de geheele Indische maatschappij op een hooger peil van welvaart en beschaving brengen.
 Met nadruk wees hij er op, dat het volgen van de „Bestuurschool” alleen geen aanspraak geeft op het bekleden van hogere bestuursfunctiën, doch dat daarnaast op rang en ancienniteit en niet het minst op de in de praktijk gebleken bekwaamheid als inlandsche Bestuursambtenaar zal gelet worden.

De studie aan de „Bestuurschool” moet de ambtenaren er toe brengen zich rekenschap te geven van het hoe en waarom der dingen; de studeerenden moeten leeren onderscheiden tusschen juist en onjuist, tusschen recht en macht, tusschen algemeen en bijzonder belang, tusschen schijnvertoon en werkelijke waarde. Indien de Bestuurschool dat kon bereiken, dan zouden de belangen van de bevolking met gerustheid aan de ambtenaren worden toevertrouwd.

Daarna nam de president van de commissie van toezicht, de heer J. H. Liefink, lid van den Raad van Nederlandsch Indië, het woord en gaf den studeerenden de raad zich in moeilijke gevallen tot de leden der commissie en van het personeel te wenden, die hen allen zeker gaarne met raad en voorlichting zouden ten dienste staan. Hiermede was de opening afgelopen.
 Het gebouw der Bestuurschool is gevestigd in het perceel op het Koningsplein West, naast het Museum.

Naar „De Javabode” vernam, zal een eenigszins plechtige opening plaats hebben, wanneer ook de aspirant-gesaghebbers zullen zijn aangewezen. Door omstandigheden evenwel kan die opening niet voor 1 Januari 1915 plaats vinden.

Het Japansche diner te Semarang.

In de Ind. bladen lezen wij hoe dit gastmaal was een vriendschapsbetuiging, gelegenheid om verkeerde ideeën — wanneer die mochten bestaan — over de verhouding tusschen Nederlandsch Indië en Japan geheel weg te nemen, uiting tevens van de dankbaarheid over de goede samenwerking van het tentoonstellingscomité en de officiële vertegenwoordigers van de Japansche regering.
 Voor den schitterenden feestmaaltijd, gehouden in de met bloemen, vlaggen en lampions versierde theaterzaal, waren ongeveer 80 heeren uitgenoodigd; leden van het hoofdcomité, voorzitters der secties — de sectie „de vrouw” werd vertegenwoordigd door haar presidente, die eenige dame was van al de aanwezigen — bestuursambtenaren, eenige consuls, hoofdredacteuren van voorname Indische dagbladen, representanten van handel en nijverheid, Japansche vrienden en kennissen, onder wie de journalist Hideji Okada, speciale correspondent van het Japansche blad „Kokumin Shimbun” tegenwoordig was.

De Japanners toonden hun taak van gastheeren op een voor de gasten bijzonder aangename wijze te kunnen vervullen; opgewekt, vriendelijk en toch bescheiden onderhielden zij zich met de genoodigden.
 Aan tafel werd een bonte rij van Westelingen en Aziaten gevormd. Het menu was uitmuntend verzorgd. Geen heerschte en bleef heerschen. Er werden tal van korte en lange toosten uitgebracht: door den Japanschen concul, den heer Ukite, op de gezondheid van H. M. de Koningin van Nederland, door den assistent resident van Semarang — de resident was verhinderd, het diner bij te wonen — op de gezondheid van den keizer van Japan, door den heer Noma, officieelen vertegenwoordiger voor de Samarangsche en Japansche comités, door den heer Ukite over de vriendschap tusschen Nederlandsch-Indië en Japan, waarbij ook wat oude geschiedenis te pas werd gebracht.

Volgens „De Locomotief” scheen kort hierna eenige

wrijving te zijn tusschen de Japanners en de Chineezen. De Chineezen lieten zich er over uit, dat de Japanners door de Europeanen zéér werden gefavoriseerd, omdat dezen in groot getal waren verschenen op het diner.

Er schijnt zich op dat diner het volgende te hebben voorgedaan: onder de genoodigden was ook de voorzitter van de Handelsvereniging „Siangboe”, die evenwel niet had geantwoord op de uitnodiging om te komen en op wien daarom niet was gerekend. Hij kwam toch en men had in allerijl een zetel voor hem aangezet, maar een plattegrond met zijn plaats was er niet en daarom vertrok hij.

Den volgenden dag was er een door de Japanners gegeven feest, waarop ook bovenbedoelde voorzitter was genoodigd en nog een vooraanstaande Chinees, die beiden niet kwamen en daarvan ook geen bericht hadden gezonden. Op verzoek van den Japanschen consul, die het misverstand uit den weg wilde ruimen, werd gezocht naar den Chineeschen uitgenoodigde, maar deze was niet te vinden en ook verder was de opkomst van Chineezen niet groot.

Men merkt de „Loc.” op, dat het verwijt tegen de Europeanen niet gegrond is. Toen indertijd de Chineezen de stichting der republiek wilden viëren, zou er in den Stadstuin een diner worden gegeven en verscheidene Europeanen, ook autoriteiten, hadden te kennen gegeven te zullen komen; evenwel, een andere groep Chineezen gevoelde hiervoor niet en men vierde onder elkaar feest in de Chineesche kamp.

Suriname.

Wij lezen in „De West” van 20 October:
 „De belangrijke ontdekking in zake de krullotenziekte, heeft de afgelopen week heel wat schreden doen richten naar het landbouwproefstation. In de eerste plaats waren het natuurlijk planters, die van hun belangstelling deden blijken. Maar ook buiten dien kring heerscht er oprechte vreugde, dat de ware oorzaak is ontdekt van de ziekte, die nu reeds bijna twintig jaar zulk een noodlottigen invloed heeft gehad op de welvaart der kolonie.

Om een vijand te kunnen bestrijden, moet men hem kennen. Eerst als aan die voorwaarde is voldaan, kan worden vastgesteld wat de kwetsbare plekken van den vijand zijn en hoe men hem het meest doeltreffend kan bestrijden.

Zoover zijn wij intusschen nog niet. Dr. Stahel sprak gisteren van een jaar tijd, die wellicht nodig zou zijn voor het volledig onderzoek. Maar wij hebben goeden moed, dat veel eerder reeds-aanwijzingen van practisch belang zullen kunnen worden gedaan. Het onderzoek wordt met groote voortvarendheid voortgezet, blijkbaar met succes.

Zoo is het in de afgelopen week Dr. Stahel gelukt om uit Marasmius (paddestoeltjes) sporen te verkrijgen, dat zijn de kiemen, die de ziekte verspreiden. Men kan dus nu directe infectieproeven met sporen nemen, inplaats van met heele paddestoeltjes. Van veel belang zal het zijn, indien het gelukt uit rein cultuur van de krullotenschimmel paddestoeltjes te verkrijgen, omdat dan het direct bewijs is geleverd, dat deze paddestoeltjes en de krullotenschimmel dezelfde zijn.

Dat zij gelijk zijn, kon men nu reeds logisch concluderen uit de volgende feiten: de paddestoeltjes komen voor op krulloten; door gezonde planten te infecteeren met paddestoeltjes ontstaan krulloten; derhalve heeft men hier de ziekteoorzaak. Het schimmelweefsel van de paddestoeltjes is trouwens macroscopisch en microscopisch volkomen gelijk aan het weefsel van de schimmel, die men in krulloten en versteende vruchten aantreft.

De paddestoeltjes, die zulk een belangrijke rol in deze ziekte spelen, schijnen de schakel te vormen waardoor de krullotenschimmel zich voortplant. Het gewone mycelium vormt geen sporen. Eerst uit de paddestoeltjes komen de sporen.

Dr. Stahel verklaarde ons, dat dit feit van belang is. Want er volgt uit, dat de krullotenschimmel eerst dan gevaar voor verspreiding oplevert, wanneer zich paddestoeltjes hebben gevormd. En die paddestoeltjes ontstaan eerst wanneer de krulloot verdroogt.

Zoolang een krulloot groen is, levert zij geen gevaar op voor verspreiding der ziekte. Het gevaar schuilt in de krulloten die verdrogen.

Of de paddestoeltjes ook voorkomen op versteende vruchten, moet nog worden onderzocht. De paddestoeltjes zijn heel gemakkelijk te herkennen. Zij gelijken op kleine, witte bloesems, met een rood puntje in het midden en zijn met het bloote oog duidelijk te onderscheiden.

Met groote belangstelling worden de resultaten van het verder onderzoek tegemoet gezien.

Ook wij zullen met de meeste aandacht het onderzoek volgen, dat voor de kolonie van onschatbare waarde kan blijken. Mocht het onderzoek tot practische resultaten leiden, dan zal dit voor de Koloniale Staten een les zijn om in het vervolg posten op de begrooting, welke wetenschappelijk onderzoek beoogen, niet te bestrijden of daarop te willen bezuinigen. Bedriegt ons geheugen ons niet, dan waren er bij een vorige begrooting leden, die den post voor een plantkundige bij het landbouwdepartement geschrapt wenschten te zien.

In hetzelfde blad vinden wij een klacht over „de schan-

Hillmer & Co.
 Noordeinde 58. Tel. 1667
PIQUÉ HEMDEN
 f 2.75, f 3.50, f 4.- f 4.50.
 Engelsche Hemden
 steeds de nieuwste Dessins
 van af f 2.50.
 Rijke keuze **DASSEN.**
 Gemaakte en Zelfbinders.

Firma H. VAN BESOUW - BREDA

Ondergoederen naar maat voor
 : Uitzetten : Dames
 : Indische Uitrustingen : en
 : Heeren

DEGELIJKE goederen uitmuntende boven
 elke fabrieksconfectie. **Gegarandeerd!**

Vertegenwoordiger(ster) dagelijks te ontbieden.
 Telegram-Adres: BESOUW, Breda. - Interc. Telef. 504.

„INSTITUUT DE REGT”.

Internaat: RIJSWIJK (Z.-H.) Externaat
 HAAGWEG 17. Telefoon 166. ORANJELAAN 26.

De geheele school, gebouwd in 1909, is ingericht volgens de moderne
 eischen der hygiëne met centrale verwarming.
 De zeer gunstige resultaten der examens leggen getuigenis af van het
 degelijk onderwijs.
 Het onderwijs omvat: Lagere school, H.B.S. met 5-jarigen cursus en
 Handelsonderwijs.
 Uitvoerig prospectus wordt op aanvraag gaarne toegezonden.

INSTITUUT „HAAGSCHE TEEKENCURSUS”
 OPGERICHT 1906.
 Gevestigd Galileïstraat 2a. - Den Haag.

Opleiding L. O. en M. O. Teekenen.
 Onderwijs in Etsen, Schilderen en Kunstnijverheid.
 Spreekuur: Dinsdag 2-3 uur.
 Directie: W. H. BIK.
 J. VAANDRAGER.

VOOR INDIË. De aangenaamste, mooiste
 en nuttigste bezigheid is
 zeker het **Fluweelplekken**
 en Schilderen. Onderricht bij
Firma TENZER, Noordeinde 139a, Den Haag
 Magazijn en Fabriek van Schildersartikelen,
 voorwerpen om te Branden, Snijden, enz.
 RIJK GEILLUSTR. PRIJSCOURANT VAN HOUTWAREN
 tegen inzending van 50 cent franco Indië.

Schill & Capadose
 Hofstraat 17 .. .. 's-Gravenhage

BANKIERS - KASSIERS.
 ADMINISTRATIE VAN VERMOGENS.
 SAFE-DEPOSIT.
 OPEN EN GESLOTEN BEWAARNEMING.
 DEPOSITO's, PROLONGATIES.
 CHANGE.
 ASSURANTIE. LEVENSVZERKERING.

delijk lange voorarresten, die men burgers laat ondergaan."

„Dezer dagen — schrijft het blad — kwam ons daarvan weder een verschrikkelijk staaltje ter oore.

In den nacht van 24 Augustus 1913 is in Nickerie gearresteerd een zekere Beni Madho, onder verdenking van brandstichting.

Men heeft dien man in voorarrest laten zetten tot hij krankzinnig werd. Hij bevindt zich thans op Wolfenbuttel.

Zeven maanden geleden werd in voorarrest genomen zekere Muna, verdacht van medeplichtigheid aan bovenvermelde brandstichting.

De man bevindt zich tot nu in de gevangenis, terwijl zijn gezin in Nickerie van de liefdadigheid moet leven.

De zaak van de brandstichting, thans veertien maanden oud, heeft het tot nu toe niet kunnen brengen tot een behandeling voor het gerecht.

Maar men vindt het blijkbaar niets, dat al dien tijd menschen, zonder veroordeeld te zijn, in een gevangenis, verpest van ongedierte, vertoeven. Dit ongehoord feit, geeft den indruk, dat in Suriname menschen gestraft worden zonder door den bevoegden rechter veroordeeld te zijn".

Nu de voorzitter van het Hof van Justitie van verlot in de kolonie is teruggekeerd, willen wij hopen, dat aan zulke misstanden een einde zal komen. Voorarrest is niet altijd te vermijden, maar het zij steeds zoo kort mogelijk.

Nog een bericht uit hetzelfde blad:

„Uit Brazilië is hier ter stede aangekomen de heer A. van Lier, deel uitmakende van een zevental Nederlandse boerengezinnen, welke zich thans bevinden te Minas Gaeras in Brazilië. De heer van Lier zal de mogelijkheid overwegen van een verplaatsing dier gezinnen naar Suriname en heeft zich te dien einde in verbinding gesteld met den agent-generaal voor de immigratie alhier."

Zal deze proef — indien genomen — beter slagen dan vroegere? Wij meenen het te moeten betwijfelen. Bovendien zijn de landbouwtoestanden op dit oogenblik hoogst ongunstig. Op welke cultuur zouden de boeren zich moeten toeleggen, aangenomen dat zij tot landbouwarbeid in de tropen in staat zijn?

WAT DE INLANDER ZEGT.

Controle op de Moskeekassen.

De „Pantjaran Warta" neemt uit de „Oetoesan Hindia" het bericht over, dat de moskeekassen bij een richtig beheer, met controle, goed van geld voorzien kunnen zijn. Bij de laatste opname van de kas en de administratie van die van Soerabaja door den Controleur Kotta, werd een saldo bevonden van f25849.59, conform het kas en dagboek, waarvan f675.89 aan contanten en f25173.70 aan verschillende depositobewijzen.

Berooving.

Onder de „broeders" gaat 't, helaas, niet altijd richtig toe, klaagt bovengenoemd blad. Laatst was er een Kling, (Kling is de benaming van de kust van Koromandel, Voor-Indië. Een orang kling is iemand uit die streek afkomstig) van Semarang geboortig, die met goede bedoelingen tot de Sarikat Islam was overgegaan. Hij maakte handelsreizen naar Timorkoepang, Makassar en Singapore en bevorderde met zijn eigen zaken ook de propaganda voor de S. I. De laatst eker, dat hij te Singapore was, had hij plan van daar naar Mekka te gaan ter bedevaart, waarnaar hij reeds zoo lang en vurig verlangd had. Maar, toen kwam hij in een kadai (winkel) onder geloofsgenooten terecht, die hem „opvrolijkten" door leedwelmende dranken. Hij verloor zijn bewustzijn, toen hij wakker werd, waren de vrienden gevlogen en met hen al het geld, dat hij bij zich had gestoken voor de reis naar Mekka. In zijn hotel had hij nog juist genoeg om de terugreis naar Batavia te betalen. Daar aangekomen, had hij geen cent meer op zak. De heer Goenawan, hoofdredacteur van de „Pantjaran Warta", heeft hem toen aan het noodige geholpen, om hem de reis naar Semarang per spoor mogelijk te maken.

Inlandsche Zuinigheid.

Het moet geconstateerd worden — alzo de „Perniagan" — dat de Lebaran Poeasa dit jaar niet zoo druk gevierd is geworden als anders. Het afschieten van vuurwerk had in de hoofdsteden zoo goed als niet plaats. Zou 't zijn, omdat de Inlanders nu wijzer en zuiniger geworden zijn? Het ware te hopen. En dan is het dubbel jammer, dat met tombola's, paardenspellen en dergelijke het geld toch steeds uit de zakken van den kleinen man wordt geklopt. Het bezoek van Inlanders aan de Koloniale Tentoonstelling te Semarang ging in den aanvang niet druk. Na de poeasa is dit beter geworden. De hotels hebben hun tarieven moeten verlagen en weer op dezelfde bedragen als te voren gebracht. Goederen worden er nog steeds bijgebracht.

Indische crisisprijzen.

Naar aanleiding van de hooge rijstprijzen in Palembang heeft — zoo schrijft de „Sinar Sumatra" — het bestuur van de S. I. aldaar met financieele hulp der leden een som van f20.000 bij elkaar gebracht, om daarvoor rijst van Java te laten komen en die in Palembang met een kleine winst te verkopen. In Medan, zoo vervult het blad, stoort men zich niet aan het verbod om de

prijzen der toko-artikelen te verhoogen. Tal van toko's vragen daar exorbitante prijzen, zooals te voren nooit gekend.

Geen Medansch Vrijwilligerskorps.

De S. I. te Medan besloot een vrijwilligerskorps op te richten. De Resident vond echter de uitvoering van dit plan, volgens bovengenoemd blad, niet meer noodig. De bedoeling zeer op prijs stellende, zeide Z.H.Ed.Gestr., dat de toestand thans voor Nederland en zijne koloniën zoodanig is, dat het gevaar van in een oorlog gewikkeld te worden, zoo goed als geweken kan worden beschouwd.

Inl. Bidstond.

De Soendaneezen te Bandung zijn, volgens de „Sinar Sumatra", in optocht naar de missigit van Tjimahi (een district van de afdeeling Bandung) geweest, om daar tot Allah gebeden op te zenden voor het welzijn van Nederland en zijne koloniën.

Waarschuwingen.

Een correspondent van hetzelfde blad uit Mekka waarschuwt de broeders uit Java voorzichtig te zijn bij het zenden van hun kinderen of andere bloedverwanten naar Mekka, om daar onder toezicht van geloofsgenooten in de ware leer onderwezen te worden. Zij dienen zich eerst goed te vergewissen bij wie die jeugdige bloedverwanten in den kost zullen komen; want hij heeft zelf gezien, hoe de meeste kinderen terecht komen bij menschen, wien het alleen om het geld te doen is, en die zich heelemaal niet aan de opvoeding van de aan hunne zorgen toevertrouwen gelegen laten liggen.

De Pembrita Betawi schrijft, dat de handel in vrouwen, die z.g. als contract-koelies naar de Buitenbezittingen, o.m. naar Sumatra's Oostkust, gaan, gevaarlijke verhoudingen aanneemt. Vele inlandsche vrouwen komen te Batavia uit de binnenlanden aan, om werk of bloedverwanten op te zoeken, weten daar geen weg of steg en vallen dan in handen van de z.g. „koeliewerver-kontrak". Het bestuur van Poetri Mardika heeft het noodig geacht allerwegen daartegen te waarschuwen. In een circulaire, geteekend door Sadi-koen, den secretaris van het bestuur dezer vereeniging, wordt den vrouwen, die zich naar Batavia begeven, aangeraden zich te vervoegen aan het kantoor van Boedi Oetomo, gang Kwini no. 3, Weltevreden, waar hij, dan wel de secretaris, haar gaarne met raad en daad behulpzaam zullen zijn. Aan de bladen en besturen van verschillende vereenigingen wordt verzocht aan deze circulaire de meest mogelijke bekendheid te willen geven.

Papierfabrikatie in N.-I.

Reeds lang was er sprake — alzo de Sinar Sumatra — van het oprichten eener fabriek voor de fabricatie van papier in Indië zelf, zoodat men daarvoor in de koloniën niet meer van Europa afhankelijk behoeft te zijn. In de laatste jaren hoorde men er echter niets meer van. Zoo gaat 't veelal in N. I. 't Duurt een heele tijd vóórdat iets tot stand komt. Onlangs heeft echter de heer Bosscha uit Malabar (Preanger), voor dit doel gronden in erfpacht aangevraagd tot een gezamenlijke uitgestrektheid van 2400 bouws, gelegen in het eertijds partikuliere, nu weer door het Gouvernement overgenomen land Kandanghauer (Indramajoe-Cheribon).

Het bestuur heeft op deze aanvraag gunstig geadviseerd. De canon, die betaald moet worden, zou f2.— per bouw bedragen. Helaas, 't duurt in Ned. Indië ook lang, vóórdat een erfpachtsaanvraag wordt toegestaan en ingeschreven.

Saigon-bladen over Ned.-Indië's neutraliteit.

De Pantjaran Warta deelt mede, dat de Inlandsche pers te Saigon gebeten is op de Hollandsche pers en de Regeering in N.-I., daar deze h. i. niet de noodige neutraliteit in acht nemen, hare sympathiën voor Duitschland n.l. duidelijk doen kennen. De Saigonsche bladen geven daarom in overweging geen handelsartikelen meer uit Fransch Indo-China naar N.-I. uit te voeren, ja zelfs de bestaande betrekkingen tusschen de oorlogvoerende bondgenooten en Holland maar af te breken. De oorzaak van deze minder goede stemming moet hierin gelegen zijn, dat de vóór het uitbreken van den Europeeschen oorlog zich in de vaarwateren van N. I. bevindende Duitse oorlogsschepen daar gebleven zijn als in een veilige schuilplaats, terwijl het N. I. Gouvernement hiervan bewust, hen ongemoeid zou hebben gelaten. Wij kunnen dit echter niet aannemen, zegt de Pantjaran Warta. Tot nu toe heeft de N. I. Regeering hare neutraliteit streng weten te handhaven; de oorlogvoerende staten weten dit maar al te goed, zoodat zij zeker geen geloof zullen slaan aan die praatjes van de Saigonsche bladen.

WAT DE CHINEES VERTELT.

Chineesche navolgers?

De Perniagan verneemt uit Pekingsche bladen, dat de President, Joen Si Kai, voornemens was de generaals Jin Tsang, Tsai O, Tsjang Tang en Joo Pai Lei, respectievelijk naar Engeland, Duitschland, Frankrijk en Rusland te zenden, teneinde daar den strijd meer van naderbij te zien. Ook de admiraals Tsjeng Pe Koeang en Li Ho, zouden voor dat doel naar Europa gaan.

De Duitse handel in Indië.

Het is nu duidelijk, zegt de Pewarta Soerabaja, dat de Duitse handel sedert het uitbreken van den oor-

Door adverteeren in dit blad moet de aandacht op Uwe Firma of

Uwe branche gevestigd worden en blijven. Zij, die veronderstellen dat Reclame iets is, waarop dadelijk bezuinigd kan worden, bewijzen, dat zij de reclame niet van den goeden kant bezien.

LEESBIBLIOTHEEK in 4 talen,

(de nieuwste uitgekomen werken worden direct opgenomen)

Leesprijs 5 cents per deel voor de eerste week, voor iederen dag langer 1 cent bijbetalen.

Boek- en Kantoorboekhandel

E. VAN ANDEL,

WEIMARSTRAAT 16a, bij de Suezkade.

DEN HAAG

ADVERTENTIE-BUREAU.

Instituut W. G. Taanman, KOST- en DAGSCHOOL.

De Perponcherstraat 105-103-101

Den Haag.

In 1913 slaagden ONDER MEER voor:

Eind-ex H.B.S. 5 j. c. 6 leerl. — Cand. O.I. ambt, 1 leerl. — Milit. Acad. te Breda 2 leerl. — Instit. voor de Marine 1 leerl. — Cadettensch. Alkmaar 4 leerl. — Middelb. Kol. Landbouwsch. te Deventer 4 leerl. — Machinistensch. van de Marine, te Hellevoetsluis 1 leerl. — Zeevaartschool te Rotterdam, 1 leerl. — Gymnasium (1ste klasse) 2 leerl.

In 1914 slaagden o.a. 7 leerlingen voor Eind-ex. H.B.S. 5 j. c. en 3 leerlingen voor 1ste klasse Gymnasium.

Meisjes worden ook als leerlingen aangenomen.

GESCHER & KEMPER

ROTTERDAM
BREDA

AMSTERDAM
ARHHEM

TAPIJTHANDEL
EN COMPLETE
MEUBILEERING

VLAMINGSTR: 22. DEN HAAG

Grand Hotel Café-Restaurant „VICTORIA".

Spuistraat 16

DEN HAAG

Telefoon 3768.

Gunstig gelegen in het midden der stad.
Lift — Electricch Licht — Centrale Verwarming.
80 Kamers en Salons.

PLATS DU JOUR 50 CT — DINERS VAN f1.50 EN HOOGER.
Meest bezochte Café en Restaurant van Den Haag.

J. DEN HARTOG.

gedurende 15 jaar Gérant van Rest. RICHE

Kledingmagazijnen P. VAN DEN BRUL

AMSTERDAM
Nieuwendijk 184.

DEN HAAG
Veenestraat 15.

HOORN
Groot Noord 9.

LEEUWARDEN
Nieuwe Stad 94.

GRONINGEN
Heerenstraat 24
en 59.

ONZE GEMAAKTE

HEEREN-, JONGEHEEREN-
en KINDERKLEEDING

is BEKEND SOLIDE en munt
uit door Eleganten Pasvorm
en KEURIGE AFWERKING

Kleedermakerij van den eersten rang

LUXE BROODFABRIEK PAUL C. KAISER

HOFLEVERANCIER

PROBEERT eens ons

Tarwe en Allinsons Tarwe-

brood. Het wordt bereid van de beste Zeeuwsche Tarwe.

Van Vreemde Koloniën.

log sterk achteruit is gegaan. Vroeger zag men tal van Duitse stoomschepen op de vaart tusschen de Strait-Settlements en Britsch Borneo. Nu zijn het alle Engelsche stoomschepen; ook op de vaart tusschen Singapore en Siam.

De houding van China.

In de Sinar Sumatra worden geregeld overzichten van den oorlog gegeven door zekeren Dixon. In een dezer overzichten spreekt hij de vrees uit, dat China zijne neutraliteit niet zal kunnen handhaven, indien het tot een strijd mocht komen in de Aziatische wateren. China is arm en heeft geen sterke vloot. Het kan niet samengaan met andere rijken en bezit vele schulden in andere landen, zou dus in groot gevaar komen.

De „Soera Hindia” van 6 September schrijft echter dat, volgens officieele berichten, de Chineesche munt te Peking sedert verleden jaar tot Juni van dit jaar heeft uitgegeven 12 miljoen dollars aan goud, 11 id. aan zilver en 50 id. aan koper. In voorraad is nog aanwezig een hoeveelheid van 50 miljoen ons aan goud en 76 id. aan zilver. Het blad vraagt: Verdient, bij dezen stand van zaken, de Chineesche Republiek den naam van arm te zijn? Men zou integendeel zeggen, dat China op dit oogenblik het rijkste land der wereld is. Waarom schrijft Dixon dan dat China arm is? Zoo vraagt iemand, die zich Oedjoeng djen pol sagar teekent in eerstgenoemd blad.

Omtrent de houding en verhouding van China in dezen wereldoorlog (prang doenia), schrijft „Wello” in de „Pewarta Soerabaja” t'volgende: China zal zoo al niet meegeslept worden, toch de gevolgen van dezen oorlog ondervinden. Van Japan is het toch reeds lang bekend, dat het een land is, dat op avonturen uitgaat, graag twist zoekt, om des te beter in troebel water te kunnen visschen. Het Japansche volk zit niet stil, zooals andere Aziatische volken; in dien zin n.l., dat overal, waar zich Japanners bevinden, zij beroering teweeg brengen, als het kan om aan Japan de gelegenheid te geven tegen het een en ander te protesteeren. Tsingtao wordt nu als een begeerlijke spijs aan den disch beschouwd. Maar Duitschland is niet zoo dwaas om deze bezitting zoo maar voetstoots aan Japan af te geven. Eerst zullen alle forten tot puin geschoten zijn en de verdedigers gesneuveld, vóór zij in handen der Japanners zal kunnen vallen. Japan was reeds lang begeerig om nieuwe bezittingen te veroveren, opdat het zijn overtollige bevolking kwijt kan raken. Nu acht het de gelegenheid schoon om Duitschland te nekken, dat de handen vol heeft in Europa en daarmee een mooi gezicht te zetten voor Engeland en zijn bondgenooten en om China met allerlei beloften lekker te maken, opdat het in zijn plannen niet gedwarsboemd zal worden. China heeft reeds 20000 man naar de grenzen gezonden. Zal Japan er zich aan storen. China kan elk oogenblik in den strijd gewikkeld worden, n.l. als Japan het noodig acht door zijn gebied te gaan, ten einde de Duitschers des te beter te kunnen verslaan. Duitschland ging ook door België heen, om Frankrijk des te eerder te kunnen vernietigen. Japan heeft reeds jaren lang China beschouwd als een waardeloos land — en dan zal het wel tot een oorlog tusschen Japan en China komen. Maar China kan nu niet meer gelijk gesteld worden met hetgeen het vroeger was. Al is zijn zeemacht nog niet op behoorlijke sterkte gebracht, het leger is goed in orde. In vreedstijd is het 600.000 man sterk, in oorlogstijd kan het op 1.500.000 man gebracht worden. Ook de artillerie is goed voorzien van de noodige kanonnen. Kortom, China zal Japan goed kunnen weerstaan. De oorlog zal natuurlijk China, wat het geldelijke betreft, moeilijkheden veroorzaken. De betalingen aan officieren en manschappen zullen niet vlot gaan. 't Is dan te hopen, dat alle Chineezers, ook die buitenslands vertoeven en in die eerste plaats zij, die in Ned.-Indië wonen, in het uur des gevaars China niet in den steek zullen laten, maar met alle krachten en middelen bijstaan. Laten we dan het voorbeeld van de Belgen volgen, waar zelfs vele vrouwen het leven lieten ter verdediging van het vaderland. Moet China het ten tweede male tegenover Japan afleggen, wederom het slachtoffer zijn van de politiek van dit land? Dat zou China's ondergang zijn, wat niet te hopen is.

Een invloedrijk Chineesche handelaar te Singapore moet tot het Engelsche bestuur in de Straits het verzoek gericht hebben, de opium-debietprijzen te verlagen, om reden de tegenwoordige prijzen voor de arme menschen te hoog zijn. Hoe is het mogelijk, zoo vraagt de „Sinar Sumatra”, dat men thans zoo'n voorstel kan doen. Zal het Engelsche bestuur hierop ingaan? Hoe hoog men ook de prijzen stelt, toch zullen er menschen genoeg zijn, die een habitueel gebruik van het opium zullen blijven maken. Wat zal dan het gevolg zijn, als de prijzen verlaagd worden? Zullen er dan niet nog meer opiumschuivers en opium verbruikplaatsen komen?

Soerabaja's reputatie.

Soerabaja is berucht, alsoo de „Bintang Soerabaja”, wegens de vele echtscheidingen onder de Europeanen, alsook wegens allerlei ongerechtigden op zedelijk gebied. Nu worden in de bladen waarschuwingen geuit tegen Inlandsche chauffeurs aldaar, die er op uit zouden zijn jonge meisjes van Europeesche afkomst het hoofd op hol te brengen en te verleiden. Onlangs zou het dertienjarig dochtertje van den heer W. door den Inlandschen chauffeur, Din, in diens auto gelokt, in een clandestien bordeel gebracht en verkracht zijn.

VON MÜLLER,
Commandant van de „Emden”.

Zoo ooit van iemand, dan kan zeker van den commandant van de „Emden” verklaard worden, dat hij door vriend en vijand evenzeer bewonderd is. Hij heeft de moeilijke kunst verstaan van veel kwaad te doen en toch de sympathie van allen te verwerven. Hij wilde het vijandelijk Rijk treffen, door zijn koopvaardijsschepen met hun rijke lading te vernietigen, door de Indische zeeën voor zijn handel onbegaanbaar, zijn havens in 't Verre Oosten onveilig te maken. Hij heeft den Engelschen handel voor meer dan 2 miljoen pond sterling benadeeld. Maar dit stoute bestaan werd met zooveel gratie volvoerd, dat het iets aardigs kreeg in zijn zoo hoogst onaardige opzet. Van het aangehouden schip werd overgenomen wat de „Emden” zelf te baat kon komen, zoodat deze zonder een haven aan te doen steeds van proviand, steenkolen, enz. voorzien bleef. De bemanning werd gespaard, maar 't schip ging met zijn overigens rijke lading naar den kelder. De bemanningen van een paar schepen werd aan een neutraal schip overgedaan, of zij werd op andere wijze aan wal bezorgd, als beste vrienden. Nu hier, dan daar, nergens waar de kaper gezocht werd, overal waar niemand hem verwachtte. Afwisselend ook in zijn ondernemen door, behalve de vermeldde stukjes in open zee, nu eens de kustplaatsen van Britsch Indië te bombardeeren, dan weer, vermomd, zich te werpen in een haven (Penang), daar twee vijandelijke schepen naar den bodem te jagen en — weg weer. Zoo veelvuldig was het optreden, zoo rasch de verplaatsing, dat in ernst en met overtuiging al het bestaan van twee Emden's verzekerd is geworden.

Iedereen voelde dat 'teens mis moest loopen. Heeft Engeland's vloot in dezen oorlog de groote kracht nog niet ontwikkeld, die velen verwacht hadden, werkeloos is de Britsche marine toch niet. In den Indischen oceaan heeft zij een eskader, het jonge Australische smaldeel stelt er een eer in de wereld van zijn bestaan bewust te maken. Japan had tijdelijk zijn krachten voor Kiautjao bestemd, maar met de val van de D. veste, zou het zich zeker vrijer op zee gaan bewegen. Het was moeilijk aan te nemen, dat de „Emden” tusschen dit alles zou doorvliegen.

De commandant, kapitein t. z. von Müller, heeft meesterlijk partij weten te trekken van zijn installatie van draad looze telegrafie, hieraan althans wordt zijn kennis van de vaart der vreemde schepen toegeschreven. Hij wist waar hij de buit kon opwachten en hoe hij het gevaar kon ontgaan. Toch is die telegrafie ten slotte zijn ongeluk geworden. Wat hem diende wilde hij den vijand ontnemen. Er was een station dier telegrafie op de ver van alle groote landen verwijderde groep der Kokos- of Keeling-eilanden, het bescheiden gebied waar Ross ongekroond koning is, onder Britsche vlag. Wij hebben allen het verloop van den laatsten strijd gelezen, omdat wij allen geleerd hadden met de „Emden” mee op avontuur te gaan. Het station zou vernietigd worden, maar het station galmde het naderend gevaar op goed geluk in alle richtingen uit. In alle richtingen; heeft de „Emden” het alarm over de zee zelf dan niet opgevangen of is dit in code methode overgeseind, of heeft kapitein von Müller die kans getrotseerd? Hij heeft zich in een zeer ongunstige positie gebracht. Een deel van de bemanning was aan wal om 't station te vernietigen. Daar daagde een vijand op. Wat nu te doen? Blijven om de landingsafdeeling op te nemen of deze achter laten? In 't eerste geval „samen uit, samen thuis”, maar dan ook alles verloren, schip en bemanning. In 't laatste geval kans op behoud van 't schip en van 't grootste gedeelte der bemanning. De keuze viel toch zwaar; hierdoor is er wat gewacht, eindelijk koos de „Emden” toch 't ruime sop, maar de Austr. kruiser „Sydney” was al te veel genaderd en liep vlugger. De „Emden” legt 't af in den ongelijken strijd. Hij weet nog te ontkomen, maar moet, na groot verlies aan bemanning, op een der Keeling-eilanden loopen. Het schip is verbrand. Von Müller en de zijnen, waaronder een prins van Hohenzollern Sigmaringen, zijn krijgsgevangen en worden naar

Teleph. Intercomm. 5492. **Vleeschhouwerij** Teleph. Intercomm. 5492.
Valkenboschplein 3.
GERARD BLONK.

Moderne
Exploitatie.

Levering
uitsluitend prima
kwaliteit.

P. B. VAN MOORSEL & CO

Kerkplein 11-12, naast het Hoofdpostkantoor.
Torenstraat 5-6 - Telefoon 2898 - Den Haag

**Goedkoopst adres voor het geheel
of ged. installeren van woningen.**

A. J. LINNEWEEVER,

Westeinde 32a - 's-Gravenhage.

Orthopaedisch Schoenmaker

KURKVERHOOGINGEN

OP VERSCHILLENDE MANIEREN.

Laarzen met baleinen, Laarzen met steunwerk, Beugel-laarzen, enz. enz.

Telef. H 7857 **J. B. HEIJDEMAN,** Telef. H 7857

CONFISEUR. Valeriusstraat 3. PATISSIER.

DAGELIJSCH VERSCH

Speculaas.

Ind. Speculaas.

Borstplaat.

Boterletter.

DEPOT VAN WIJNEN.

Toko Betawie,

(Firma ALBRECHT & ELFFERICH.)

Koningin Emmakade 55. DEN HAAG.

**Voornaamste en beste adres voor alle
Ingrediënten voor de Rijsttafel.**

Specialiteit in Samballans en Indische Siropen.

OPGERICHT 1880. — TELEFOON 2610.

Koninklijke
Brood- en Beschuifabriek

LENSVELT NICOLA

VEENESTRAAT 23 - DEN HAAG.

Lunchroom.

Specialiteit HAAGSCHE BESCHUIT.

Roggebrood in blik voor Export.

THE BERLITZSCHOOL OF LANGUAGES

WELBEKEND BIJ ALLEN DIE MET VERLOF IN NEDERLAND VERTOEVEN

DEGELUK ONDERWIJS IN

DUIJSCH, ENGELSCH, FRANSCH, SPAANSCH, ITALIAANSCH, enz.

LET OP HET JUISTE ADRES DER ORIGINEELE BERLITZSCHOOL

— OVER DE WAALSCHER KERK —

58^a NOORDEINDE NIET-BOVEN-KRUL TEL: 2234

RIPPEN

Pianohandel

PIET HEINSTRAT 42
ELANDSTRAT 17.

Tel. 4683.

Verhuren Stemmen

Australië overgebracht. Tijdens den strijd had de achtergebleven landingsafdeeling op een stoomboot van Ross weten te ontkomen.

Het zal den verbonden een verademing zijn: verlost van de „Emden”. Vooral Engeland is er over verheugd. Toch zit 't de Britsche marine dwars, dat het haar niet gegund is geweest dezen trek te maken. In „The Times of India”, mailedition van 3 October, vinden wij een lange opsomming en een bespreking van hetgeen de „Emden” toen reeds had volbracht. Daaronder komt het korte verhaal voor van de wijze waarop de „Emden” de „Ribera” tot stoppen en tot zinken bracht, nadat de bemanning in de booten was overgegaan. De kapitein Isdale van de „Ribera” prijst de hupsche wijze, waarop hij werd toegeproken. Hij gaat zelfs zóó ver den Duitschen officier, die aan boord van de „Isdale” kwam, de verklaring in den mond te leggen: „als wij gepakt moeten worden, hopen wij dat 't door een Engelsman zal zijn.” Heel, heel beleeft inderdaad! De wensch zal, meenen wij, hier wel de tolk der gedachte zijn geweest — van Britsche zijde. Hoe 't zij, hij is niet in vervulling gegaan. De „Emden” heeft de Australische vloot aan een eerste lauwer van betekenis geholpen en wij houden 't er voor, dat kapitein von Müller en de zijnen er eenige troost in vinden, dat dit succes niet aan Engeland en niet aan Japan gegund is geweest.

Hoe de vrees voor de „Emden” er bij de Engelschen inzate, spreekt uit het dadelijk dalen van de premies op de vaart beoosten Suez met 50 pCt.

Bewijzen van de vereering van vriend en vijand zijn niet uitgebleven. Schonk de keizer van Duitschland alle opvarenden het IJzeren kruis 2e kl., de commandant von Müller kreeg dadelijk de 1e kl. er bij. In Melbourne is er sprake van geweest den overwonnen vijand huldigend te ontvangen. De Australiërs hebben hem blijkbaar hunnerzijds een bewijs van hoffelijkheid willen terug doen. Von Müller is te kiesch aangelegd om dit in dezen vorm van den vijand nog tijdens den oorlog te hebben kunnen aannemen, tot een bedanken zijnerzijds is 't echter niet behoeven te komen; de Australiërs hebben zelf 't valsche van de positie ingezien, zoodat het bij het voornemen zonder meer gebleven is. Maar aan het voornemen heeft de commandant van de „Emden” en zijn kranige medewerkers ook genoeg, jammer dat de eindstrijd zooveel hunner tot slachtoffer heeft geëischt. Het hun toegedachte ijzeren kruis hebben deze niet meer mogen ontvangen. Zoo is de oorlog, en in deze proza ligt toch eigenlijk juist de diepte der poëzie van 't krijgsmansleven.

De Austral. minister van oorlog Pearce laat de kanonnen der „Emden” lichten om ze te gebruiken voor de salutschoten bij de stichting van Camberra, de nieuwe hoofdstad van 't Austral. gemeenebest.

De „Vossische Ztg.” stelt voor een Emden-fonds te stichten ten behoeve van de weduwen en weezen der gevallen helden. Wel wedijver dus in waardeering!

Als wij een illustratie hadden verzocht, voor de slingering waarin de mohamedanen worden gebracht bij hun beslissing aan welke zijde zich in den huidige grooten kamp te plaatsen, had geen duidelijker geteekende bedacht kunnen worden, dan de werkelijkheid — de berichten althans — nu gebracht heeft. Moslemen hebben gestreden aan de zijde der bondgenooten en vielen als krijsgesvangenen in handen der Duitschers. In D. wordt hun de rol verteld, die de Sultan van Turkije besloten heeft

naar Stamboel te gaan om onder de halve maan te strijden..... tegen het kruis? Neen, want de Sultan vecht ook met het kruis mee; maar tegen des sultans vijanden. Zoo zullen zij nu tegenover Engeland en Frankrijk staan, die eerst hun steun en hulp hebben gehad. De te Konstantinopel aangekomen transporten zijn al luide toegejuicht, evenals zij dit ondervonden eerder bij aankomst in Frankrijk, waar nu weer nieuwe troepen uit Indië hartelijk zijn begroet.

Zij zullen dadelijk getroffen zijn door de proclamatie van generaal Enver pasja, die ook hun toeroept: „Kameraden! Ik stel u hierbij in kennis met het verheffende besluit van den chalief. Ons leger zal met Allah's hulp en den bijstand van den profeet en door de vrome geboden van onzen heerscher onze vijanden vernietigen. 300.000.000 bidden allen voor onze overwinning. Voorwaarts, steeds voorwaarts! De overwinning, de roem en het paradijs liggen voor, dood en schande achter ons. Leve onze Padijsjah!”

Ook de sjeich-oel-islam heeft den mohammedanen verboden in de legers van Engeland, Frankrijk en Rusland te dienen. Van een staking en massa der donkere troepen hebben wij intusschen nog niet gehoord, andere verklaringen in tegenovergestelde geest gesteld, steunen nog steeds de moslemen, die zich verstoppen voor Allah wél en voor den Sultan niet te buigen.

OOST- EN WEST-INDISCH LITERATUUR-OVERZICHT.

Hoe oud zijn de Hindoe-bouwwerken op Java?

Onder dit opschrift lezen we in het 15-Augustus-nummer van het „Indisch Bouwkundig Tijdschrift”:

„Hoe oud de Hindoebouwwerken op Java, zoodat de Boroboeur, de Tjandi Mendoe, enz. zijn, weet eigenlijk niemand te zeggen. Thans schijnt daaromtrent eenig licht te komen. In het belangrijke werk „A history of Indian shipping activity”, dat een eigenaardig licht werpt op een weinig bekende periode der Indische geschiedenis, reproduceert Professor Radhakmoed Mookerji op de bekende afbeeldingen van den tempel van Boroboeur een schip, bemand met Britsch-Indische avonturiers, die naar Java vertrokken ten einde het land te koloniseeren.

In het jaar 75 na Christus gingen eenige Hindoesche zeevaarders uit Kalinga sloop en in plaats van als gewoonlijk te blijven binnen de Golf van Bengalen, stuurden zij moedig het schip de ruime wateren van den Indischen Oceaan in en landden ten slotte op Java.

Hier stichtten zij een kolonie, bouwden er dorpen en steden en ontwikkelden er den handel op Hindostan die eeuwen achteren heeft gebloeid.

Professor Radhakmoed Mookerji laat zich evenwel niet uit over den bouw der Hindoesche wonderen van architectuur. Toch kan men aannemen, dat die zoodanig niet in de eerste dan toch in de tweede eeuw onzer jaartelling moet hebben plaats gehad.

Uit de lezing van den majoor der genie T. van Erp, die een tijdje geleden in het logegebouw te Arnhem sprak over de restauratie van den Boroboeur, blijkt evenmin het juiste jaartal, waarin een begin werd gemaakt met den bouw daarvan.

Majoor van Erp, die een werkzaam aandeel had in de restauratie, gaf daarvan een belangwekkende kenschets en herinnerde daarna er aan, dat in 1814 onder Raffles door den Hollandschen ingenieur Cornelius het eerste onderzoek naar het monument werd ingesteld.

Met 300 à 40 man legde deze in een paar maanden groote gedeelten bloot, helaas zonder veel systeem.

Eerst in 1907 zijn de eerste ernstige maatregelen genomen voor de restauratie, waarbij op den voorgrond stond alleen het behoud van bouwwerk, niet het in den ouden staat terug-

CONSERVEN - TIELEMAN & DROS

LEIDEN - HOLLAND.

**Blikgroenten
Visch, Vleeschwaren
Soepen, Pickles, Jams**

Leveranciers aan het Departement van Koloniën, Oorlog, Marine en aan de voornaamste Stoomvaartlijnen.

C. HOYNG,

Spuistraat 20-22 Den Haag.

AMSTERDAM - UTRECHT.

Onze Geïllustreerde Catalogus is een uitstekende handleiding om zich op huishoudelijk gebied in te richten.

TAFELSERVIEZEN, GLASWERK, LEPELS
VORKEN, MESSEN, GASOLINELAMPEN.

Prijscourant gratis.

HEINEKEN'S Glazenwasscherij

STOOM JALOUZIEËN- EN ROLLUIKENFABRIEK

Fabriek van Geschilderde
: Gordijnen :
in meer dan 500 dessins
KLENUS Stofzuigmachine

Hof- en Rijksleveranciers
'S-GRAVENHAGE

Kettingstraat No. 6 - Telefoon 2478

DORDTSCHER BANK
'S-GRAVENHAGE - KNEUTERDIJK 12-14
behandelt alle Bankzaken.

P. DICKHOFF.

Kunsthandel - Spiegel- en Lijstenfabriek
ENCADREMENTEN.

Speciale bewerking voor de tropen.

86a PIET HEINSTRAT 86a.

Telefoon 5676.

DEN HAAG.

TOKO BOGOR,

Suezkade 122b.

Telefoon Haag 3472

SPECIAL ADRES
voor de beste Indische Ingrediënten,

DUITSCHER KRIJSGEVANGENEN, BEGELEID DOOR ALGIERSCHER RUITERS, IN DE STRATEN VAN HET VLAAMSCHER STADJE VEURNE.

te vervullen, wordt hun mededeeling gedaan van den oproep van hun grooten heer. Daarop geraakt het islamitische hart in lichte laaien, velen verklaren zich nu bereid

bringen. Maar toen bij de ontgraving tienduizenden bewerkte stenen gevonden werden, zag men de mogelijkheid in, met gebruikmaking dier oude fragmenten bepaalde gedeelten in den ouden staat terug te brengen, een mogelijk-

heid, die zeer vergemakkelijkt werd door de buitengewone symmetrie, de groote eenvormigheid in het gebouw.

O. a. komt het tempelmotief om de nissen, waarin Boeddha-elden, niet minder dan 432 maal voor. Bij de verdere restauratie heeft men zich een bepaalde grens gesteld, het teergegeven der groote plannen en lijnen en van de oorspronkelijke silhouetwerken.

Al dat mooi's wijst den Europeaan geen jaartal van den bouw. Dat wijlen de oudheidkundige Dr. J. Groneman te Hokja van die monumenten nog niet genoeg wist, bleek bij het bezoek van den Koning van Siam, Z. H. Somdet Phra Ramindir Maha Chulalongkorn aan Boeroeboedoer. Dr. Groneman, die hem als kornak werd toegevoegd, legde hem alles uit, maar stond verbaasd, toen de Koning eindelijk liet blijken, dat hij als Boeddhist er meer van wist en den dokter wees op onjuistheden in diens tekst en uitleg.

Weten wij dus nog niets af van het juiste tijdstip van den bouw van Boeroeboedoer, sterker nog is het dat wij betreffende den datum der verwoesting van een der Hindoeboewerken, met name den kraton van Modjopahit, nog in het duister tasten.

Wel hebben wij den zoogenaamden tjondro sengkolo (vervorgen tijdsaanduiding) betreffende de verwoesting van den kraton van Keizer Browidjojo en diens gemalin Ratoe Borowati ook genoemd Tjampa van Modjopahit. De verwoesting door Raden Patah zou hebben plaats gehad in 1400 (Adji Caka) = 1478 na Christus, voorgesteld door de uitdrukking:

Sirna	hilang	kertaning	boemi
verdwenen,	verloren (is)	de voorspoed	des lands
0	0	4	1

te lezen van de rechter- naar de kinderhand.

De juistheid van den tjondro sengkolo wordt evenwel sterk betwijfeld door Rouffaer op grond van een anderen tjondro sengkolo, gevormd uit het grafschrift van Ratoe Tjampa.

Welvaart-onderzoek.

Bij Martinus Nijhoff te 's-Hage verscheen: Algemeen overzicht van de uitkomsten van het welvaart-onderzoek, gehouden op Java en Madoera in 1904-1905. Opgemaakt ingevolge opdracht van Zijne Excellentie den Minister van Koloniën, door C. J. Hasselman.

Om een idee te geven van de bedoeling van dit werk, laten we den schrijver zelf aan het woord.

„Wat de beteekenis van het hiervolgende Algemeen Overzicht betreft, een scherp omlijnd beeld van Java's economischen toestand verwachtte men daarvan niet. Het eiland Java vertoont op economisch gebied den nauwlettenden toeschouwer een bonte staalkaart van de meest uiteenlopende toestanden en verhoudingen. Geen wonder dat een plaatselijk onderzoek, in betrekkelijk korten tijd ingesteld door een geheel corps Europeesche en Inlandsche ambtenaren, zich oploste in eene bonte staalkaart van de meest uiteenlopende meeningen. Het is mijn streven geweest uit dezen brouwkstel van opvattingen en gevoelens iets te distilleeren wat aangemerkt kan worden als eene communis opinio. Waar zulks ondoenlijk bleek, is getracht in ieder geval zooveel mogelijk recht te doen weidervaren aan de verschillende dikwerf tegenstrijdige opvattingen. Zodoende zal het hiervolgend overzicht in de eerste plaats kunnen dienen om eenig inzicht te geven in den bestaanden strijd van meeningen inzake de verschillende factoren, die Java's welvaart beheerschen.

In de tweede plaats is gestreefd naar vastlegging, voor zoover zulks mogelijk was, van het peil van Java's welvaart in de jaren 1905. Wel is waar zijn sinds bijna tien jaren verlopen waardoor verschillende gegeven actualiteit missen, maar hierin is ten deele voorzien door vermelding in de noten van sommige latere gegevens, terwijl in andere opzichten de toestanden in hoofdzaak onveranderd zijn gebleven. Zodoende zal hetgeen thans vastgelegd is, een punt van uitgang en vergelijking kunnen vormen voor het geval in de toekomst andermaal de wenschelijkheid mocht blijken een onderzoek in te stellen naar de vraag of Java's welvaart vóór- dan wel achteruitgaande is.

Eindelijk heeft men in dit Overzicht een beredeneerden wegwijzer te zien in den ongetwijfeld hoogst belangrijken maar geleidelijk tot eene eerbiedwaardige hoogte aangevorderden stapel gedrukte bescheiden, in het licht gegeven door den onvermoeiden en in alles belangstellenden Voorzitter der Welvaartcommissie. Wie zich op de hoogte wil stellen van een of ander onderdeel van Java's economischen toestand zal in dit Algemeen Overzicht de noodige verwijzingen kunnen vinden naar den rijken schat van gegevens, bijeengebracht door of onder leiding van den heer Steinmetz.

De Ingenieur in Ned.-Indië.

De heer Ch. G. Cramer, Ingenieur 2e kl. van den Waterstaat met verlof, hield onlangs eene voordracht voor de leden der Sociaal-technische vereeniging van democratische ingenieurs en architecten over „De ingenieur in Ned.-Indië op technisch en sociaal gebied”, welke voordracht, verrijkt met eenige photo's, thans in druk is verschenen (Amsterdam, F. van Rossen).

Schrijver is over het zuiver technisch gedeelte van den werkring van den ingenieur zeer kort, en verwijst voor opleiding, financiële positie enz. naar de brochure van den heer L. J. C. van Es: „De ingenieur in Ned.-Indië”, uitgegeven door het informatiebureau van de vereeniging „Oost en West”. Het is meer zijn bedoeling de aandacht te vragen voor de sociale roeping, die de ingenieurs in Indië te vervullen hebben. De heer Cramer wijst daarbij op veel dingen, die z. i. op sociaal en vooral op sociaal-hygiënisch gebied dringend verbetering eischen.

Een boek over de Zending.

Als uitgave van den Zendingstudie Raad te 's-Gravenhage, verscheen een omvangrijk werk over „Hedendaagsche Zending in onze Oost, met medewerking van bevoegden samengesteld door Jan Willem Gunning J.Hzn.”. Het is de tweede, geheel herziene en vermeerderde druk van het boek, waarvan in 1909 de eerste druk verscheen. De schrijver geeft eerst een overzicht van de zending onder de O. I.-Compagnie, vervolgens van de nieuwere zending, en daarna van de verschillende zendingscorporatiën.

Ook is een hoofdstuk gewijd aan de Roomsche zending (hetwelk in den eersten druk niet voorkwam). Tal van illustraties zijn aan den tekst toegevoegd.

Concubinaat of huwelijk?

In het September-Nr. van het Ind. Mil. Tijdschrift artikel „Asymptoot” over het vraagstuk, dat immer actueel blijft, n.l. het concubinaat in de kazerne. Natuurlijk, zegt de schr., is, van etisch standpunt beschouwd, het concubinaat, het tijdelijk samenleven, zonder de gebruikelijke opwachting bij den ambtenaar van den burgerlijken stand

te hebben gemaakt, natuurlijk immoreel, verschrikkelijk immoreel zelfs. Maar..... van een praktisch standpunt beschouwd, de dingen nemende, zooals ze nu eenmaal in de tegenwoordige koloniaal-militaire maatschappij een samenleving zijn en voorloopig ook zullen blijven, is het concubinaat een noodzakelijk kwaad, dat praktisch echter meer goed dan kwaad zal doen. Als schrijver dit heeft trachten te bewijzen, betoogt hij: „Men moedige onder de mindere Europeesche militairen het concubinaat met een eenigszins behoorlijke Inlandsche vrouw zooveel mogelijk aan. Omdat de praktijk eenvoudig vraagt om van twee kwade dingen het beste te kiezen: of concubinaat of toeneming van besmette prostitutie en toeneming van draakmisbruik. Of..... ja, of huwelijk. Maar als ik denk aan een huwelijk voor Jan Fuselier, een huwelijk zooals men het blijkbaar reeds in de naaste toekomst bedoelt, dan is het mijn schuld niet dat ik lachen moet — ik kan over deze wonderlijke moraliteit niet serieus schrijven. Dat blijve voor andere pennen weggelegd”.

Tijdschrift voor het Binnenlandsch Bestuur.

Inhoud der September-afl.: De waarde van het water, door A. J. Koens. — De geschiedenis van het Bantiksche volk, door P. A. Mandagie. — Nachtwakerskorpsen, door C. Lulofs. — Straatverlichting, door C. Lulofs. — De koloniale landbouwschool te Deventer. — Landbouw en onderwijs in de Minahassa. — de geringe toeneming der bevolking in de Minahassa. — Papoeëesche toestanden. — Korte wenken voor de klappercultuur. — Eigenaardige zeden. — Systematiek voor het adatrecht in Indië, door Mr. J. C. Kielstra. — Chineesche machthebbers, fragment uit een brief van H. Craandijk. — Bepaling van belastingplichtigheid, een rectificatie naar aanleiding van een schrijven van den oud-resident Helfrich

Tijdschrift voor Nijverh. en Landb. in Ned.-Indië.

Hoofdzakelijke inhoud der Sept.-afl.: Wat verstaat men onder contrabanda. (In dit artikel wordt nagegaan of de aanhouding van naar Nederland verscheepte Nederlandsch-Indische voortbrengselen al dan niet wederrechtelijk is). De „Fourth International Rubber and allied Industries Exhibition London 1914”. — Ziekten en plagen der cultuurgewassen van Ned.-Indië gedurende 1913. — Olie uit Heveazaden. — Steenfabricatie op Java.

Weekblad van Indië.

No 25 van het Weekblad bevat de potretten en levensbijzonderheden van twee nog jonge landsdienaren, die beiden in de uitoefening van hun dienst door inboorlingen verraderlijk om het leven zijn gebracht, n.l. den luitenant ter zee 2e kl. J. T. Stroeve en den controleur G. K. B. Agerbeek.

De Indische Mercur.

Inhoud van No. 45: De bouwplannen van het Koloniaal Instituut te Amsterdam, door G. de Voogt (met afb.). — De koffie in Brazilië, door G. Elink Schuurman Gzn. (met afb.). — Gebrek aan beetwortelsuiker in Engeland. — Rubberplantersvereniging te Bandoeng. — De plantersvereniging Semarang-Kedoe op de Koloniale Tentoonstelling te Semarang. — Proclamaties en kennisgevingen van de Engelsche Regeering betreffende den handel. — De economische toestand van Nederland. — De overzeesche handel en de oerlog. — Kultuurberichten. — Kleine mededeelingen. Enz.

Indisch Militair Tijdschrift.

De opleiding en oefening van het veldjescadron, door Ritmeester Erzey. — Proeve eener inrichting van eene penmanente stelling in Indië, door W. H. C. Holle. — Concubinaat of huwelijk? door Asymptoot. — Veldzadeltuig en bepakkung van het cavalerie-officierspaard, door Hekker. — Het schieten der Infanterie, door G. — De keuken- en filterwagens in de praktijk, door J. A. Fleischer. — Van vreemde legers. Enz.

De Gids.

In het November-Nr. van „De Gids” publiceert Mr. P. H. Fromberg het slot zijner verhandeling over de Inlandsche beweging op Java.

Handboek de Louter.

Bij Martinus Nijhoff te 's-Gravenhage verscheen: Handboek van het staats- en administratief recht van Nederlandsch-Indië, door Mr. J. de Louter, hoogleraar te tUrecht. Zesde, geheel om- en bijgewerkte uitgave.

Mededeelingen.

Van het Dagelijksch Bestuur der Vereeniging:

Klein-notarisexamen.

De bij het Koninklijk besluit van 12 Februari 1913 No. 130 (Staatsblad No. 54) ingestelde commissie voor het afnemen hier te lande van het zoogenaamd klein-notaris-examen, bedoeld in de artt. 16g tot 16n van het Reglement op het Notarisambt in Nederlandsch-Indië, maakt, ingevolge art. II van genoemd besluit, bekend, dat in de maand December aanstaande, op nader te bepalen dagen, aan de met verlof hier te lande vertoovende ambtenaren bij het binnenlandsch bestuur in Nederlandsch-Indië gelegenheid zal worden gegeven tot het afleggen van bovenbedoeld examen, waarvoor een bedrag van f 30 (dertig gulden) verschuldigd zal zijn.

Zij die tot dit examen wenschen te worden toegelaten, moeten zich vóór 26 November aanstaande, met opgave van hun adres, schriftelijk aanmelden bij den secretaris der commissie, (mr. A. H. Walkate, O.-I. rechterlijk ambtenaar met verlof, gedetacheerd bij het Departement van Koloniën), onder overlegging van eene quitantie van storting bij een der Rijksbetaalmeesters.

's-Gravenhage, 11 November 1914.

Namens de Commissie,
De Voorzitter,
Mr. J. J. HAGEN.

Van de Afdeling Amsterdam:

De heer C. DE VRIES is als Secretaris der afdeling afgetreden en als zoodanig vervangen door den heer C. H. L. BAELDE, wonende Oosterpark 44, Amsterdam.

G. J. R. VAN DER GAAG & ZOON

GROENMARKT 27

TELEPHOON No. 2512

□ □ DROGERIEN :: :: CHEMICALIËN □ □
□ DEPOT DER MEEST BEKENDE BINNEN- □
□ EN BUITENLANDSCHE SPÉCIALITÉS □ □

**Tandborstels, Badmutsen, Sponsen
Bandages en Gordels.**

WED. G. STREITWOLF,

Telefoon 2413.

105, Noordeinde 105.

THE KING VEILIGHEIDS-
VULPENHOUDER
met gouden pen
en schroefdop. In elke richting te dragen
zonder lekken.

MET VULLER EN CLIPS f 4.—

J. MEEUSSEN & ZOON - Den Haag - Korte Poten 32

's-Gravenhaagsche Manege,
Kazernestraat 46-48. - Telefoon 3065.

Oudst Etablissement.
1ste Klasse Rijonderwijs.

R. J. J. HIEMSTRA, Directeur.

D. VAN HEIJNINGEN & ZOON,

KLEEDERMAKERS.

HOOGHE WAL 13-14.

'S-GRAVENHAGE.

2de huis van af de Kon. Stallen.

Telefoon 590.

Steeds de nieuwste Engelsche en Schotsche
Stoffen voor Dames en Heerenkleding naar maat.

Coupe en bewerking 1ste klasse.

Zuid-Hollandsch Koffiehuis

GROENMARKT 37

DEN HAAG.

CAFÉ RESTAURANT.

DINERS van 5—8 uur, vanaf f 1.—, f 1.50 en hooger
Grootste Biljartzaal van 's-Gravenhage, 12 Biljarts

Marque Déposée „AU-CONDOR”

LA HAYE

PAYS BAS.

PLEIN 8.

FRED. MOMMAERTS-DEGELLER

Tabacs, Cigares et Cigarettes de toute 1re qualité

Exportation

Importation

EMBALLAGE SPÉCIAL POUR LES INDES

WISBRUN & LIFFMANN.

Veenestraat 35-37 - Tel. 2503. - Den Haag.

DAMES MODEARTIKELN.
ZIJDEN STOFFEN, FLUWEELEN, KANTSTOFFEN.
ALLE SOORTEN GARNEERINGEN, ENZ.

BALARTIKELN.

Vereeniging OOST en WEST.

Afdeeling 'S-GRAVENHAGE.

Aan het Bureau **Laan van Meerdervoort 187**, zijn van 10—12 en van 2—4 uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.

Deze inlichtingen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag bij den Secretaris der Commissie voor hulp aan werkzoekenden, den heer **J. A. SOETENS, Frederik Hendriklaan 155.**

Vijf Dames voor pianolessen.	Een Dame voor zanglessen.
Een Heer voor muzieklessen.	Eene Dame voor schrijf-, kopiëer- en vertaalwerk.
Een Dame voor kantoorwerkzaamheden in Indië.	Een Dame voor lessen in machineschrijven, stenografie en moderne talen.
Twee Dames voor teeken- en schilderlessen.	Een Dame voor ademgymnastiek en hygiënisch spreken
Twee Dames voor lessen in de Fransche-, Duitsche- en Engelsche taal.	Een Dame voor opleiding admissie examen 'H. B. S. en Gymnasium.
Eene Dame voor lessen in de Fransche taal.	Een Dame voor lessen aan spraakgebrekkigen.
Vijf Dames als kinderjuffrouw naar Indië.	Twee Dames voor het waarnemen der huishouding.
Een Dame als hoofd der huishouding.	Een dame als Lectrische of Dame van Gezelschap.
Een dame voor Fransche en Italiaansche conversatielessen.	Een Dame als Stenotypiste voor Indië.
Eene dame voor Paedagogische adviezen.	Drie heeren voor lessen in de Maleische en Javaansche taal en Indisch Staatsrecht.
Eene Dame voor handwerklessen.	Een Dame voor het waarnemen der huishouding.
Drie Dames voor Vioollessen.	

Indische Dienstboden kunnen zich aangeven in **Laan van Meerdervoort 187** voor eene verandering van dienst, of een dienst bij een naar Indië terugkeerende familie; hetzij schriftelijk of mondeling; voor eene voorloopige opname tot het tijdstip van weder in dienst treden bestaat geen gelegenheid.

Leden van „Oost en West”, geen direct belanghebbende, worden verzocht zoo noodig hunne hulp hierin te willen verlenen.

OPGAVE van Leden der Vereeniging „Oost en West”, die zich beschikbaar stellen voor het geven van privaattlessen in Indische talen.

A. H. J. G. WALBEEHM, van Lumeyst. 100,	's-Gravenhage,	{ Javaansch, Maleisch.
Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46,	Leiden	{ Javaansch, Maleisch, Madoereesch.
C. LEKKERKERKER, Insp. Inl. Onderw. Witte Singel 92,	"	{ Maleisch, Javaansch, Madoereesch, Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië.
H. Th. KAL, Laan van Meerdervoort 239	's-Gravenhage,	{ Javaansch, Madoereesch.
S. TAGOR, Inl. Veearts, Nachtegaalstraat 10,	Utrecht,	{ Maleisch. Soendaneesch. Battaksch.

LEDEN, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West”, Heulstraat 17, Den Haag, zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. Een Boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn.
door J. H. en H. B.

Prijs: 1 exemplaar f 0.10. 50 ex. f 2.80.

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen” f 2.20 per 50 ex., plus 25 cent voor frankieerkosten.

b. Onze Oost II. Iets over den Inlander en zijn Zieleleven.
door T. J. BEZEMER.

Prijs: 1 exemplaar 5 cent. 50 ex. f 2.—;

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen” f 1.55 per 50 ex., plus 25 cent voor frankieerkosten.

** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West”, Heulstraat 17, de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, en andere Boekhandelaren zijn verkrijgbaar:

a. Onze West:

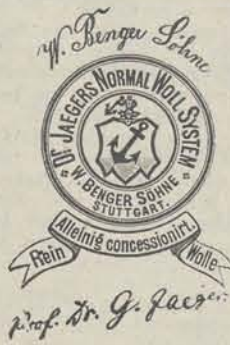
De Kolonie Suriname, door REMAN IRÜS;

II. **De Kolonie Curaçao**, door M. VICTOR ZWIJSEN, Oud-Rector van het Colegio „Santo Tomás” te Curaçao
Prijs per exemplaar f 0.25 en f 0.03 frankieerkosten

b. Staats- en partic. betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen; Werkkring en Vooruitzichten.

No. I.	De Bestuursambtenaren in Nederlandsch-Indië.	Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.02 frankieerkosten.
No. II.	De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.	Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankieerkosten.
No. III.	De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.	Prijs: f 0.15 per exemplaar en f 0.01 frankieerkosten.
No. IV.	De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.	Prijs: f 0.40 per exemplaar en f 0.03 frankieerkosten.
No. V.	De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.	Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankieerkosten.
No. VI.	De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië.	Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.03 frankieerkosten.
No. VII.	De Vooruitzichten van den Nederlandschen arts in Nederlandsch-Indië.	Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.03 frankieerkosten.
No. VIII.	De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.	Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankieerkosten.
No. IX.	De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederlandsch-Indië.	Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankieerkosten.

HOOGENSTRAATEN's
Soepen en Saucen de geurigste
HOOGENSTRAATEN's
Fijne Groenten de fijnste
HOOGENSTRAATEN's
Groenten blauw etiket de prijswaardigste
W. HOOGENSTRAATEN & Co., Hofleveranciers
Leiden.

„**TRANSVALIA**”
PRINS HENDRIKSTRAAT 74
DEN HAAG.

Ondergoederen
ook in echt Jaeger

Gebroeders Domhoff

Hofkleermakers van Z. K. H. den Prins der Nederlanden.
's-Gravenhage **Rotterdam**
Parkstraat 8. Mosseltrap 5-6-7.

Heeren- en Dames-Kleermakerij.
Uitrustingen voor Oost- en West-Indië.
Uniformen voor Zee- en Landmacht.
Rij- en Automobielkleeding.
Galakleeding en Ambtsgewaden.

Amsterdam **Nijmegen**
Heerengracht 422. Graafsche weg 9.

Vleugels, Piano's
Kunstspel-Piano's, Orgels

Verhuur PIANO's van 15.- p. mnd of 150.- p. j. af.
VLEUGELS „ 18.- „ „ „ 180.- „ „

REPARATIE - STEMMEN - RUIL.

Aldeeling Gebruikte Instrumenten.

Speciale Inrichting
voor het gereedmaken voor de TROPEN.

GOOSEN & SWAGERMAN
DEN HAAG - BOEKHORSTSTRAAT 149

Sigaren Ex- en Import Maatschappij
v/h L. LANGE.

Leverancier van Z. K. H. Prins
Hendrik der Nederlanden.
Hertog van Mecklenburg, enz.
SPECIALER VERPAKKING VOOR DE TROPEN.
HOOGFIJNE LICHT BREMER SIGAREN
GEIMPORTEERDE HAVANA SIGAREN.

TELEFOON H 7057

C. P. A. NICOLAI

Specialiteit in HEEREN-MODEARTIKELEN

Ruime keuze. - Nieuwste Modellen.

Dunklerstraat 33 hoek
Valeriusstraat.

VESTIGT U IN ARNHEM OF OMSTREKEN

VELP — STEEG — ELLECOM — DIEREN — OOSTERBEEK — HEELSUM — RENKUM.

Inlichtingen gratis Bureau V. V. V. Stationsplein 15, ARNHEM en bij de Secretarissen der verschillende V. V.'s.

GOUDA Schemerlampen

f 1.75, f 2.25 per stuk, compleet.

Confiserie en Chocolaterie Royales

J. A. KRUL.

Grand Salon de Rafrâchissements NOORDEINDE 44,

Steeds verkrijgbaar onze van ouds bekende
Indische SPEKKOEK à f 1.20.

DISTILLEERDERIJ EERSTE KLASSE
Likeurstokerij „DE GEKROONDE LELIE”.

Jenever
Brandewijn
Cognac

Gestookte
Citroen,
Oranjebitter

Oppericht 1821.

Fijne Likeuren in alle sterkten en hoeveelheden verkrijgbaar.

MOBACH & Co. ZUID BINNENSINGEL 20
DEN HAAG TELEPHOON H. 1984.

UITGAVE van de N.V. Boekdrukkerij v.h. Firma T. C. B. TEN HAGEN
en bij alle Boekhandelaren verkrijgbaar:

GEILLUSTREERD

Nederlandsch Conservenboek

VOLLEDIGE HANDLEIDING

VOOR

H.H. Conservenfabrikanten, Restaurateurs en Koks,

ALSMEDE VOOR

Particulier gebruik

DOOR

LEONARD G. BOL.

Prijs: ingenaaid . . . . . f 2.40
gebonden . . . . . - 2.90

LAAT UW RIJWIEL Emaillieren en
Vernikkelen bij
W. v. d. LINDEN Jr., Jan Hendrikstraat 21.

Indisch Restaurant

Vereeniging „OOST EN WEST”

LAAN v. MEERDERVOORT 187

Telefoon 2655.

INDISCHE KOKKIE

GROOTE VERScheidenheid van

OOSTERSCHE GERECHTEN.

Zorgzame en zindelijke bereiding verzekerd.

Billijk tarief.

TJOBALAH SATOE KALI,
TEMTOENANTI DATANG KEMBALI.

Diners vanaf f 1.75.
Plat du Jour à f 1.25.

Uitzending van allerlei Schotels en
Gebakken met verhooging van bezorgloon.

FAMILIE-BIOSCOOP

(Onder contrôle)

Prinsestraat 40 - Tel. 7477

Iederen avond „Alle rangen
uitverkocht”.

Vertooning van de succesfilm

ANDREAS HOFER

is met een week verlengd.
Vertooning: iederen middag en
ieder avond tot en met Donderdag
19 November.

De film wordt vertoond onder
begeleiding van het Orkest „Hol-
landia Ensemble”.

Explicatie ANDRÉ DE JONG.
Ook de Operazanger oogst iederen
avond groot applaus, wanneer door
hem op indrukwekkende wijze het
lied *Zu Mantua in Banden* ge-
zongen wordt. 9193

Men bespreke zijn plaats!!!
alvorens teleurgesteld te worden.

Met succes
adverteert men in
dit blad,
het Orgaan
der Vereeniging
„Oost en West”.

GROBBE - COMESTIBLES

's-Gravenhage,
Bankastr. Theresiastr. 87.
Tel. 226. Tel. 444.

Scheveningen,
Fred. Hendri. I. 70.
Tel. 306.

Rijswijk, vh. J. L. MEIJS & Zn.
Willemstraat 9.
Tel. 49.

HET BLOUSEN-HUIS,

PH. BIJMAN.

DEN HAAG.

Telefoon 7293.

BLOUSES.

PEIGNOIRS

COSTUUMROKKEN

JAPONNEN

in alle genres. Extra groote maten.

Huishoudelijke-
en Keuken-Artikelen.
Kolen- en Gasfornuizen.

FRANS VAN WIJK & ZONEN
24 VLAMINGSTRAAT - DEN HAAG
TELEFOON 773.

Baden en Geysers.
Gas- en Elec. Ornamenten
Haarden en Kachels.

A. SCHRÖDER & Co.
Groenmarkt.

Voorhanden ruime voorraad
Laine des Pyrenées
Welliné } Peignoirstoffen
Confectie-Afdeeling 1e Étage.
Peignoirs, Matinées
:: in dezelfde stoffen. ::

A. A. BOLT, Confiseur-Pâtissier.
Bankastraat 4c, 4d, 4e, 4f. Hofleverancier. 'S-GRAVENHAGE.
ECHTE INDISCHE SPEKKOEK.
Ook verkrijgbaar in „BOEATAN”, Heulstraat 19.

C. A. VAN MONSJOU. VALKENBOSCHPLEIN 15
— DEN HAAG.
Horloger - Opticien.
TELEFOON 2167.

Fournisseurs de S. M. la Reine. Fournisseurs de S. M. la Reine Mère.

Specialité de SOIERIES.

Lainages, Cotons, Dentelles.

ROBES MI-CONFECTIONNÉES.

Dentelles de Bruxelles Veritables.

Téléphone 2155.

Maison de Nouveautés
Compagnie Lyonnaise

9 Kneuterdijk - LA HAYE.

Kunstzalen d'Audretsch.

HOOGHE WAL 16A., 'S-GRAVENHAGE.

Voortdurende Tentoonstelling

van Schilderijen, Etsen en Kunstvoorwerpen.

Geopend van 10—5, Zondags van 2—5 uur.

Vrije Toegang.

J. A. M. MULDER, Uurwerkmaker.
Noordeinde 182-184 - Den Haag.
TELEFOON 7413.

W. P. de BOCK
PIET HEINSTR. 71-73. TEL. 1769.
BADEN, GEIJSERS.

VERKOOPHUIS
GR. HERTOGINNELAAN 103-105-107
VALERIUSSTRAAT - Tramhalte Lijn 3 - DEN HAAG

Eenig adres voor hen die zich goed en voordelig van nieuwe of Tweedehands Meubelen willen voorzien. —

DAGELIJKS (ook des Zondags) GEOPEND van 10 tot 4 uur.